

عقاب‌های سرزمین ایران

نبردهای هوایی دفاع مقدس به روایتی دیگر

جلد دوم

مؤلف: علی غفوری

www.ketab.ir

مرکز اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

سرشناسه

غفوری، علی، ۱۳۴۶.

عنوان و نام پدیدآور

عقاب های سرزمین ایران: نبردهای هوایی دفاع مقدس به روایتی دیگر/مؤلف: علی

غفوری؛ ویراستار تخصصی: سیاوش مشیری

مشخصات ناشر

تهران: ارتش جمهوری اسلامی ایران، نیروی هوایی، مرکز انتشار راهبردی نهاجا، ۱۳۹۶

یادداشت

فهرست نویسی بر اساس جلد دوم، ۱۳۹۶، جلد اول این کتاب به صورت مستقل چاپ شده است.

مندرجات

ج. ۲. سال های پیروزی

عنوان دیگر

نبردهای هوایی دفاع مقدس به روایتی دیگر

موضوع

ایران. ارتش. نیروی هوایی - تاریخ، جنگ ایران و عراق، ۱۳۵۹-۱۳۶۷ - ارتش

Iran-Iraq war, 1980-1988-Army. Iran.Artesh.Niruye Hava-i- History

شناسه افزوده

ایران. ارتش. نیروی هوایی. مرکز انتشارات راهبردی

رده بندی کنگره

DSR ۱۱۹/غ ۷ع ۱۳۹۶

رده بندی دیویی

۳۵۵/۰۰۹۵۵

شماره کتابشناسی ملی

۴۸۰۲۴۵۴

نویسنده: علی غفوری

ویراستار تخصصی: سرتیپ^۲ خلبان ستاد هواشناسی شیرازی - دکتر رضا خدایی

ویراستار ادبی: امیر هوشنگ خادم دقیق - نویسنده

طراحی جلد و صفحه آرایی: علیرضا عشقی فکور

امور رایانه و تایپ: امید قنبری، علی سلیمی، مهران غلامیان

مدیریت چاپ و نشر: امیر هوشنگ خادم دقیق - علیرضا ساداتی

امور هماهنگی چاپ و نشر: سیدعباس رحیمی بیدک - حسین بهرپیمایی

ناشر: مرکز انتشارات راهبردی نهاجا

شمارگان: ۱۰۰۰ جلد

تاریخ انتشار: ۱۳۹۶ - نوبت چاپ: اول

قیمت: ۲۲۰۰۰ تومان

نشانی: تهران؛ خیابان پیروزی؛ ستاد نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی ایران؛ دفتر پژوهش های نظری و

مطالعات راهبردی نهاجا

تلفن: ۳۵۷۴۳۱۵۹ - ۳۳۳۳۱۰۰۹ - ۳۵۷۴۲۳۱۲؛ کد پستی: ۱۷۶۵۳۴۲۴۳۱

حق چاپ و نشر برای ناشر محفوظ است.

فصل اول: کسب برتری قدرت هوایی ایران..... ۱

نگاهی به آخرین وضعیت هواپیماهای نیروی هوایی در ابتدای سال ۶۰..... ۲

الف: اف-۱۴..... ۳

ب: اف-۴..... ۳

ج: اف-۵..... ۴

وضعیت نیروهای سطحی..... ۵

وضعیت نیروی هوایی عراق..... ۶

شاهکار طرح ریزان های ایرانی ایران..... ۶

حمله به پایگاه الولید..... ۶

همراهی دولت سوریه..... ۸

روایت نویسندگان کتاب ایران - عراق: نبرد در آسمان از این عملیات..... ۱۸

هواپیمایی که در سوریه فرود آمد..... ۱۹

کاهش مأموریت های خطرناک..... ۲۰

تلاش طرفین برای کسب برتری مطلق هوایی..... ۲۳

بازهم اف ۱۴..... ۲۴

نخلبان باسابقه تامکت حسین خلیلی در این باره می گوید:..... ۲۸

اف-۱۴ از نگاه دیگران..... ۲۹

یک درگیری سنگین هوایی..... ۳۰

فصل دوم: زور آزمایی و افزایش نبردهای هوایی..... ۲

حملات زمینی ایران..... ۳۷

۴۱	نبردهای هوایی شدت می گیرد
۴۲	نگاهی به دارایی های نیروی هوایی عراق در سال ۱۳۶۰
۴۴	سلاح های استراتژیک عراق
۴۷	قدرت نمایی نیروی هوایی عراق
۵۲	حمله مجدد به نیروگاه هسته ای بغداد
۵۶	مسئله تعمیر و نگهداری
۵۸	عملیات های دفاعی مناطق غرب و جنوب
۶۰	شکارهای جدید تاکتیک
۶۲	آغاز تغییرات گسترده در نیروی هوایی ایران
۶۴	عملیات طراح
۶۵	عملیات خطرناک برون مرزی
۶۷	نقش خلبانان در اجرای درست مأموریت
۶۹	فصل سوم: آغاز عملیات گسترده آزادسازی
۷۱	بمباران های مقدماتی عملیات ثامن الائمه
۷۸	حمله به تأسیسات نفتی
۸۰	عملیات ثامن الائمه
۸۲	نقش پایگاه هوایی بوشهر
۸۶	اتفاقی تلخ و شگفت انگیز
۹۱	یک سال از آغاز جنگ گذشت
۹۳	بازسازی نیروی هوایی عراق و افزایش نبردهای هوایی و دریایی
۹۵	انهدام برق دبس

اف ۱۴ باز هم قربانی می‌گیرد ۹۷

خشم دیکتاتور بغداد ۹۹

نبرد با دستان بسته ۱۰۸

فصل چهارم: تلاش دو نیرو برای کسب برتری هوایی ۱۱۱

تلاش‌های طرفین قبل از نبردهای بزرگ زمینی ۱۱۳

ادامه نبردهای سنگین هوایی ۱۱۸

پرنده‌های بم‌میراژ ۱۲۱

ترکیب خط ۱ ۱۲۴

نبرد شدت می‌گیرد ۱۲۷

نتایج نبردهای هوایی در عملیات الحریق القدس ۱۳۴

مراقبت از آسمان ۱۳۷

کمک مجدد شوروی و فرانسه به عراق ۱۳۸

فصل پنجم: پشتیبانی هوایی از عملیات بزرگ زمینی فتح المبین ۱۴۳

تلاش عراق برای کشاندن جنگ به خلیج فارس ۱۴۵

مقدمات حمله بزرگ ۱۴۶

عکس‌برداری در چند ثانیه ۱۴۸

آغاز بمباران‌های سنگین ۱۴۸

یک پیروزی هوایی برای تایگر ۱۵۰

فرود هواپیما بدون کاناپی، ترمز و بالچه عقب ۱۵۱

نگاهی مختصر به کارنامه نیروی هوایی در سال ۱۳۶۰ ۱۵۴

عملیات بزرگ آغاز می‌شود ۱۵۷

۱۶۰	 واحدهای زمینی به حرکت درمیآیند
۱۶۲	 شکار هواپیماهای دشمن آغاز می شود
۱۶۲	 ضربات نیروی هوایی در دوم فروردین
۱۶۵	 عکس برداری لحظه ای قطع نشد
۱۶۷	 سوم فروردین
۱۷۰	 عملکرد نهاجا در عملیات فتح المبین
۱۷۲	 پس لرزه ای فتح المبین
۱۷۶	 نیروی هوایی ایران در ابتدای سال ۱۳۶۱
۱۷۹	 فصل ششم: به سوی حریر
۱۸۱	 آماده سازی نیروها
۱۸۷	 نبرد آغاز می شود
۱۹۳	 مأموریت غیر ممکن
۱۹۴	 نیروهایی که در تله افتادند
۱۹۸	 نتایج نبرد بیت المقدس
۱۹۹	 نتیجه حرکت هماهنگ
۱۹۹	 تغییر تاکتیک ارتش عراق
۲۰۲	 تخلیه باقیمانده خاک ایران توسط عراق
۲۰۵	 فصل هفتم: آغاز تهاجم به خاک عراق
۲۰۷	 عملیات رمضان
۲۰۸	 اولین ناکامی
۲۱۱	 کمک های خارجی به عراق سرعت می گیرد

۲۱۳	درگیری‌های سنگین هوایی در جنوب کشور.....
۲۱۵	حماسه دوران.....
۲۲۶	بازتاب عملیات بغداد.....
۲۲۸	جنگ نفت‌کش‌ها.....
۲۳۲	جنگ دریایی فالکلند و جنگ نفت‌کش‌های ایران و عراق.....
۲۳۵	نبرد دریایی.....
۲۴۰	نبردهای «ای» آخرین ماه تابستان ۶۱.....
۲۴۱	نیروی هوایی ایران پس از ۲ سال نبرد.....
۲۴۴	بازوان نهاجا.....
۲۴۴	تعمیر و نگهداری.....
۲۴۵	شنود و شناسایی.....
۲۴۸	یگان‌های ترابری و سوخت رسانی.....
۲۵۲	عملیات مسلم بن عقیل.....
۲۵۶	نتیجه عملیات مسلم بن عقیل.....
۲۵۶	عملیات محرم.....
۲۵۸	نتیجه عملیات.....
۲۵۹	ژنرال‌های عراقی در جنگال تامکت.....
۲۶۱	بکارگیری خلبانان مصری.....
۲۶۲	تامکت و فاکس بت.....
۲۶۵	بررسی تاکتیک‌های هوایی.....

فصل هشتم: قدرت هوایی دشمن افزایش می‌یابد..... ۲۶۹

ادامه بازسازی نیروی هوایی عراق..... ۲۷۱

تشدید حملات به اهداف اقتصادی..... ۲۷۵

نبردهای سنگین هوایی بهمن ماه..... ۲۷۹

اتفاقات دردناک ناشی از عدم هماهنگی واحدها..... ۲۸۲

حمله به البکر و الامیه..... ۲۸۶

والفجر مقاصد..... ۲۸۸

ایران و شوروی..... ۲۹۲

آغاز سال ۶۲..... ۲۹۴

آنچه که عراق نداشت..... ۲۹۷

توان عملیاتی نهجا در سال ۱۳۶۲..... ۲۹۹

والفجر یک..... ۳۰۱

باز هم حملات دریایی..... ۳۰۴

پدافند تبریز..... ۳۰۸

اصابت هواپیمای یاسینی..... ۳۰۹

والفجرهای ۲ و ۳..... ۳۱۰

تلاش عراق برای تلافی..... ۳۱۳

سقوط هواپیمای مسافری کره جنوبی و چالش‌های دو ابر قدرت..... ۳۱۸

حملات مجدد زمینی ایران..... ۳۲۰

فصل نهم: افزایش قدرت ضد دریایی عراق و مأموریت دشوار نهجا..... ۳۲۳

سوپر اتانداردها و گسترش شعاع عملیاتی دشمن در دریا..... ۳۲۵

۳۲۸	ورود آمریکا به بازار عراق
۳۲۹	حملات دریایی دامنه دار پاییز و زمستان
۳۳۱	حملات تهاجمی نهاجا
۳۳۸	فانتوم ها و مهاجمین جدید
۳۴۲	نبرد خیبر
۳۵۰	نتایج عملیات
۳۵۲	بررسی کوتاه عملکرد نیروی هوایی در سال ۶۲
۳۵۵	فصل ۱۴م: بود در جبهه های زمینی و جنگ شهرها (بمباران هوایی در سال ۶۳)
۳۵۷	نیروی هوایی در ابتدای سال ۶۳
۳۵۸	طرح نیروی هوایی عراق برای بر سرده سازی نهاجا
۳۶۶	حملات بهاره عراق
۳۷۱	ورود مستقیم عربستان به عرصه نبرد
۳۸۰	ورود ناوگان پنجم آمریکا به خلیج فارس
۳۸۴	ژنرالی به نام حمید شعبان
۳۸۷	ضربات تلافی جویانه ایران
۳۹۱	توسعه پدافند هوایی
۳۹۳	فصل یازدهم: تلاش نهاجا و محدودیت های اف ۱۴
۳۹۵	شدت گیری نبردهای هوا دریا
۴۰۱	همه چیز درباره اف ۱۴
۴۰۸	رادار پرنده
۴۱۱	میگ-۲۵ و اف ۱۴

شهریور ماه ۴۱۴

تلاش برای مقابله با کمبودها ۴۱۶

فصل دوازدهم: تشدید رکود در جنگ ۴۲۷

پاییز سرد ۴۲۹

تیم خشی سازی بمب نهاجا ۴۳۶

حمله به بغداد ۴۳۸

حمله به ریر و عرسی ۴۴۱

حملات هوایی عراق به شم و ادامه می یابد ۴۴۵

عملیات بدر ۴۴۸

دلیل عدم موفقیت عملیات ۴۵۰

کارنامه نیروی هوایی در پایان سال ۱۳۶۰ ۴۵۱

نگاهی به کارنامه چهارساله نهاجا ۴۵۳

گاه شمار عملیات هوایی و اتفاقات مهم جنگ ایران و عراق در سال های ۱۳۶۰ تا پایان ۱۳۶۳ ۴۵۸

منابع و مآخذ ۴۷۰

اگرچه از جنگ هشت‌ساله ایران و عراق اکنون بیش از ۲۵ سال گذشته اما هنوز ابعاد این جنگ به‌طور کامل بررسی نشده و البته این اتفاق درباره سایر جنگ‌های جهان نیز افتاده است. هنوز محققان زیادی درباره جنگ دوم جهانی، جنگ کره، جنگ ویتنام، جنگ‌های دوگانه خلیج فارس و سایر جنگ‌ها به تحقیق و بررسی می‌پردازند. دلیل این نکته نیز بازگویی اتفاقات از زبان بازماندگان نبردها و یا آزادسازی اسناد جدید است. جنگ تحمیل‌شده بر ما نیز از این قاعده مستثنا نبوده و نیست.

یکی از بخش‌هایی که کمتر به اهمیت آن در جنگ اشاره‌شده نقش نیروی هوایی در سال‌های آزارین جنگ تا تثبیت جبهه‌ها در سال‌های میانی جنگ است. نقش نیروی هوایی در پیروزی‌های سال‌های ۶۰ تا ۶۱ چه بود؟ چه خلبانانی از آسمان ایران در سال‌های ۶۲ و ۶۳ مراقب کردند؟ چرا عراق در نبردهای بزرگ دریایی سال‌های میانی جنگ ناموفق ماند؟

از دید برخی خوانندگان و حتی نظامیان «نیروی هوایی در شش ماه اول جنگ خوش درخشید اما بعد از آن نقش مهمی نداشت» اما آیا واقعاً این‌گونه بود؟ آیا تنها کاهش حملات برون‌مرزی نهاجا به معنای کم‌اهمیت آن در سال‌های بعدی جنگ بود؟ پس چه کسانی ده‌ها هزار پرواز هجومی دشمن را باطل کردند؟

این کتاب که به‌نوعی ادامه جلد اول کتاب «تابه‌ی زمین ایران (نقش نهاجا در شش ماه اول جنگ)» است سعی کرده به این سؤالات پاسخ دهد. البته کمک‌های بی‌دریغ مرکز مطالعات راهبردی نهاجا، شخص دکتر نیک بخشنده‌ی حیاتی اگر نبود این کتاب شاید چیز زیادی برای افزودن به اطلاعات سایر کتاب‌ها در زمینه دفاع مقدس نداشت اما این همکاری و همیاری کار نگارنده را بسیار آسان کرد.

اینجانب با حضور در جلسات تحلیلی نقش نهاجا در دفاع مقدس که به مدت ۱۸ ماه در باغ‌موزه دفاع مقدس برگزار شد این توفیق را یافتم که از نزدیک با منش، گفتار و ادبیات خلبانان و افسران نهاجا آشنا شده و اصولاً به این نکته پی ببرم که ماهیت نیروی هوایی چیست؟

شاید ذکر این نکته ضروری باشد که پیچیدگی هوایمای جنگی و مأموریت آن، می‌طلبد تا قبل از قلم‌زدن در این راه، ده‌ها جلد کتاب و صدها مقاله درباره این مصنوع بسیار پیچیده دست بشر بخوانید تا نوشته شما حداقل پر از اشتباهات فنی نباشد. جالب اینکه پیچیدگی این مباحث حتی فیلم‌نامه نویسان غربی را نیز با مشکل روبرو می‌کند و یک فرد آشنا به مباحث جنگ‌های هوایی به‌سادگی متوجه اشکالات آثار سینمایی می‌شود. این اتفاق درباره برخی نویسندگان دفاع مقدس ما نیز روی می‌دهد.

وقتی ندانیم که یک جنگنده پیچیده دارای چه ویژگی‌هایی است، چگونه پرواز می‌کند، با آن‌ها، قدرت چه محدودیت‌هایی دارد، خلبانان چند ثانیه فرصت برای تصمیم‌گیری دارد و ده‌ها نکته دیگر، چگونه می‌توانیم درباره هوانوردی نظامی سخن بگوییم؟ چگونه می‌توانیم یک خلبان جنگی را در عدم حضور در مثلاً آسمان یک شهر خودی مقصر بدانیم؟ یا اینکه شاید او ده‌ها کیلومتر آن‌سوتر در حال انجام مأموریتی مهم‌تر است؟

در سال‌های جنگ، کم نبودند افراد که می‌گفتند چرا هوایماهای خودی را مثلاً در دفاع از مثلاً تهران نمی‌بینیم، مگر می‌شود که یک میگ-۲۵ و اف ۱۴ در ارتفاع ۴۵ هزار پایی را دید؟

اما انجام ده‌ها مصاحبه اختصاصی و ضبط حدوداً ساعت اظهارنظر و خاطرات خلبانان و افسران سایر بخش‌های نه‌اجا از سال ۹۱ شمسی به بعد این امکان را به نگارنده داد تا از نزدیک با این پیچیدگی‌ها آشنا شده و سعی کند در قالبی جدید آن را برای خوانندگان توضیح دهد.

هدف اصلی این جانب از نگارش این کتاب، بازگویی جان‌فشانی‌های کارکنان نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی ایران در جنگ برای طیف وسیعی از خوانندگان از نوجوان و جوانی که «سالهای جنگ» را هرگز ندیده تا خوانندگان علاقه‌مند به مباحث دفاع مقدس و جنگ‌های هوایی است.

البته این کتاب قطعاً از نظر حرفه‌ای جای کتاب‌های رسمی نیروی هوایی را نمی‌گیرد اما شاید کمکی باشد به شناساندن قهرمانان این مرزوبوم؛ تا جوان ایرانی بداند این ملت

به آن اندازه سرباز میهن دوست دارد که اگر روزی دوباره موردتهاجم دشمن قرار گیرد از جان خود می گذرد تا شهرهایمان در امان باشند.

در اینجا لازم می دانم از کمک های خلبانان بزرگ کشور نظیر امیران محترم سیاوش مشیری، علیرضا نمکی، حسین خلیلی، محمد مسبوق، عباس رضانی، رضا رضانی و اطلاعات ارائه شده توسط سایر عزیزان خلبان نظیر امیران و فرماندهان، فرج الله برات پور، حسین چیت فروش، سید اسماعیل موسوی، فضل الله جاویدنیا، اکبر توانگریان و سایر بزرگان حاضر در میزگردهای دفاع مقدس به ویژه سرتیپ دوم فنی نصرالله زینلی (که همواره با انبوهی از آمار و ارقام به جلسات اهمیتی مضاعف می بخشید) و همچنین ریاست محترم انتشارات راهبردی نهجا، سرهنگ^۲ امیر هوشنگ خادم دقیق تشکر و قدردانی کنم.

... و این را ادامه دارد اگرچه سخت ولی شیرین به نظر می رسد....

علی غفوری

تهران پاییز ۱۳۹۶